

גבולות היחידה: במדבר פרק ל"ד

נושא היחידה: גבולות הנחלה בארץ ישראל

מספר שיעורים לפי המתווה: 2

כתבה: נורית שלזינגר

כללי:

עם ישראל כבר קרוב מאוד לכניסה לארץ. לאחר שבסוף הפרק הקודם דובר על כיבוש הארץ ועל ההתיישבות בה, בפרק ל"ד יש פירוט של גבולות הארץ אותה יש לכבוש ולהנחיל לשבטים.

פתיחה:

כל תלמיד יקבל כרטיס.¹ על חלק מהכרטיסים כתוב שם של מצווה, ועל חלק מהכרטיסים כתוב הסבר קצר מהי המצווה. התלמידים יסתובבו בכיתה ויחפשו את בן זוגם – כל זוג צריך להחזיק שם של מצווה והסבר.² לאחר שכל הזוגות נמצאו, כל זוג יקרא את מה שכתוב על הכרטיסים שלו, והמשימה הכיתתית תהיה למצוא מכנה משותף לכל המצוות הללו. המכנה המשותף הוא: כולן מצוות התלויות בארץ.

בהמשך השיעור, ננסה למצוא את הקשר בין הפרק שלנו לבין המצוות התלויות בארץ. **למורה:** חלק מהמצוות התלויות בארץ נקבעו על ידי חכמים כמצוות שמקוימות לא רק בארץ ישראל, אך מדאורייתא קיומן הוא רק בארץ ישראל, בתוך הגבולות המפורטים בפרקנו.

עיון בפסוקים:

נסביר לתלמידים, שבפרק שלפנינו מצוינים גבולות ארץ כנען אותה עומדים בני ישראל לכבוש. נקרא את הפסוקים (א'–י"ב), ונלווה את הקריאה בסימון הגבולות על המפה (ראו בהצעות להמחשה).

נפנה את תשומת לב התלמידים לכך שגבולות אלה אינם כוללים את עבר הירדן המזרחי, שכבר נכבש והובטח לשניים וחצי השבטים.

נפנה את התלמידים להבטחת הארץ לאברהם בברית בין הבתרים: "בַּיּוֹם הַהוּא כָּרַת ה' אֶת אֲבָרָם בְּרִית לֵאמֹר לְזָרְעֲךָ, נְתַתִּי אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת מִנְּהַר מִצְרַיִם עַד הַנָּהָר הַגָּדֹל נְהַר פְּרָת".³ האם "נהר מצרים" – הנילוס – מופיע במפת הגבולות של פרקנו? לא. האם נהר פרת מופיע? לא. יש להבחין, אם כן, בין "גבולות ההבטחה" שניתנו לשלושת האבות, לבין הגבולות כאן, שהם "גבולות הציווי" – גבולות אלה כוללים רק את שטח "ארץ כנען".

"גבולות הציווי" כוללים את השטח שעם ישראל הצטווה לכבוש ולהנחיל לשבטים השונים. "גבולות ההבטחה" הם הבטחה להרחבת הנחלה לעתיד לבוא, והם רחבים יותר מהנחלות שחולקו לשבטים (בימי דוד ושלמה, התפרשה הממלכה כמעט על כל גבולות ההבטחה). נעבור לפסוק י"ג: "וַיֵּצֵא מֹשֶׁה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּתְּנֶנְלוּ אֶתְּהָּ בְּגוֹרְלָא אֲשֶׁר צָנָה ה' לְתַתְּ לְתַשְׁעַת הַמִּטּוֹת וְחֻצֵי הַמִּטָּה" – מדוע רק לתשעה שבטים וחצי? התשובה ברורה, ומופיעה מיד בפסוקים הבאים: ראובן, גד וחצי המנשה כבר קיבלו את נחלתם בעבר הירדן המזרחי.

מה הקשר בין הפסוקים שלמדנו לבין מצוות התלויות בארץ? כדי לדעת היכן יש לקיים מצוות התלויות בארץ והיכן לא, יש צורך לדעת את גבולות הארץ. הגבולות המופיעים בפרקנו הם הגבולות הקובעים לעניין מצוות התלויות בארץ.³

המשך הפרק עוסק בפירוט שמות האנשים שיהיו אחראים על חלוקת הנחלות לשבטים. האחראים הם: אלעזר הכהן, יהושע בן נון ונשיאי השבטים.

¹ דף עם הכרטיסים מופיע בנספח ליחידה.

ניתן לראות את התחלפות ההנהגה בין ימי במדבר לימי הכניסה לארץ: יהושע במקום משה, אלעזר במקום אהרון. נשים לב, שברשימת נשיאי השבטים מופיע כלב בן יפונה – כלב ויהושע הם היחידים שנשארו מדור יוצאי מצרים, כי הם לא חטאו בחטא המרגלים וזכו להיכנס לארץ.

הצעות להמחשה:

נחלק לתלמידים מפה של הגבולות. ניתן להשתמש במפה שבאתר דעת - <http://www.daat.ac.il/daat/maps/mikra006.jpg>⁴. בהתחלה התלמידים יכתבו בצידי המפה את שמות ארבע רוחות השמים (גם בלשונונו: צפון-דרום-מזרח-מערב, וגם בלשון התורה: צפון-נגב-קדם-ים). תוך כדי הקריאה, הם ידגישו על גבי המפה כל מקום שנזכר בשמו בפסוקים ושמופיע במפה. לבסוף יצבעו את קו הגבול סביב כל ארץ כנען.

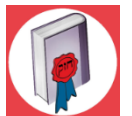
מסרים והפנמה:

- ארץ ישראל הובטחה לנו, ועלינו לכבשה ולהתיישב בה.
- חלוקת הנחלות נעשית בצורה מסודרת, עם פיקוח, ולא חלילה, "כל דאלים גבר".

סיכום:

פרקנו, כמו כל הפרקים שבסיום חומש במדבר, עוסק בהכנות לכניסה לארץ. התחושה היא שאכן הכניסה קרובה!

אכילת הפירות של השנה הרביעית לנטיעת העץ. הפירות נאכלים בירושלים.	נָטַע רְבֵעִי	עזיבת שתי שיבולים הנופלות בשעת הקציר – לעניים.	לָקַט
הפרשת חלק מהיבול לכוהנים	תְּרוּמַה גְּדוּלָה	עזיבת עומר שנשכח בשדה ועזיבת פינה בשדה שנשכחה מלהיקצר – לעניים.	שָׁכַחָה

² אם המורה משער שהתלמידים יתקשו מדי לחבר מושג עם ההסבר שלו, ניתן להוסיף סימון קטן זהה לכל שני כרטיסים שהם זוג (למשל: כוכב בצבע מסוים). כך התלמידים יתחברו לזוגות לפי הסימן, יקראו את המושג והסברו, ועדיין יצטרכו למצוא את המכנה המשותף- מצוות התלויות בארץ.
³ עם הזמן, הורחבו הגבולות שבהם חייבים במצוות אלה, אך לא ניכנס לכך עם תלמידינו כאן.
⁴ מפות טובות נלוות גם לפירוש לפרקנו בחומש עם פירוש "דעת מקרא" ובפירוש "התנ"ך המבואר" של הרב שטיינזלץ. הן לא מצורפות כאן בגלל זכויות יוצרים.

<p>הפרשת עשירית ממה שנשאר (אחרי התרומה לכוהנים) ללויים.</p>	<p>מְעַשֵׂר ראשון</p>	<p>השארת אלומות השיבולים שלא נקצרו עדיין, בקצה השדה, ועזיבתן לעניים.</p>	<p>פָּאָה</p>
<p>חיוב המוטל על הלוי להפריש לכהן עשירית מהמעשר שקיבל מישראל.</p>	<p>תְּרוּמַת מְעַשֵׂר</p>	<p>עזיבת ענבים בודדים הנושרים בשעת הבציר – לעניים</p>	<p>פָּרֵט</p>
<p>הפרשת עשירית ממה שנשאר (אחרי ההפרשות לכהן וללוי) לאכילה בירושלים. (מעשר זה ניתן בשנים ראשונה, שנייה, רביעית וחמישית למחזור השמיטה).</p>	<p>מְעַשֵׂר שְׁנִי</p>	<p>עזיבת אשכולות קטנים של ענבים על הגפן.</p>	<p>עוֹלָלוֹת</p>
<p>תרומה של 1/24 מהבצק של הלחם ונתינתו לכוהן.</p>	<p>הַפְּרֹשֶׁת חֶלֶה</p>	<p>איסור על עיבוד האדמה שנה תמימה פעם בשבע שנים.</p>	<p>שְׁבִיעִית (שְׁמִיטָה)</p>
<p>אסור להכליא (לערבב) שני זנים שונים, ואף לשתול שני מינים שונים באותו מקום.</p>	<p>כִּלְאִים</p>	<p>הפרשת עשירית מהתוצרת החקלאית לעניים. (מעשר זה ניתן בשנה השלישית ובשנה השישית למחזור השמיטה).</p>	<p>מְעַשֵׂר עֲנִי</p>

<p>אסור ליהנות מפירות העצים בשלוש השנים הראשונות לנטיעתם.</p>	<p>עֲרְלָה</p>	<p>את ראשית הפירות והתבואה יש להביא לבית המקדש לכוהנים.</p>	<p>בְּכוֹרִים</p>
---	-----------------------	---	--------------------------